

References

1. Berezhans'ka zemlja. Istoryko–memuarnyj zbirnyk / [uporjad. Bemko V.] – Vydavec': Komitet «Vydavnytstva Berezhany». – N'ju–Jork; Paryzh; Sidnej; Toronto, 1970. – T.1. – 783 s.
2. Berezhans'ka zemlja. Istoryko–memuarnyj zbirnyk. T.2 / [uporjad. L. Babij, V. Berdnars'kyj, B. Mel'nyk]. – Toronto – N'ju–Jork – London – Sidnej – Berezhany – Kozova, 1998. – T.2. – 899 s.
3. Berezhans'ka gimnazija. Storinky istorii'. Juvilejna knyga / [uporjad. N. Volynec']. – Berezhany–Ternopil': «Dzhura», 2007. – 1027 s.
4. Berezhanshyna v spogadah emigrantiv / [uporjad. Volynec' N.]. – Ternopil': Knyzhkovo–zhurnal'ne vydavnytstvo «Ternopil'», 1993. – 391 s.
5. Aneksija – Vikipedija. Elektronnyj resurs: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Aneksija>
6. Istorija Ukrai'ny / Kerivnyk avt. kol. Ju. Zajcev. – L'viv: Svit, 1996. – 488 s.
7. Trohanjak O. S. Ukrai'ns'ko–pol's'ki vidnosyny (na prykladi Berezhanshyny) / O. S. Trohanjak // Gileja: naukovyj visnyk. Zbirnyk naukovykh prac' / Gol. red. V. M. Vashkevych. – K.: VIR UAN, 2012. – Vyp.61 (№6). – S.48–50.
8. Trohanjak O. S. Vazhke stanovyshe zahidnyh ukrai'nciv pid pol's'koju okupacijeu u drugij polovyni 1919–1920 rr. (na prykladi Berezhanshyny) / O. S. Trohanjak // Mandrivec'. Vseukrai'ns'kyj naukovyj zhurnal / Gol. red. B. Fenjuk. – Ternopil': Vyd TOV «Mandrivec'», 2014. – Vyp.2. – S.33–38.
9. Trohanjak O. S. Social'no–ekonomichne i polityчне stanovyshe ukrai'nciv Berezhanshyny na pochatku 20–h rr. XX stolitja / O. S. Trohanjak // Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu im. Volodymyra Gnatjuka. Serija: Istorija / za zag. red. prof. I. S. Zuljaka. – Ternopil': Vyd–vo TNPU im. V. Gnatjuka, 2013. – Vyp.2. – S.49–54.
10. Trohanjak O. S. Prychynno–naslidkovyj zv'jazok vynyknennja ta dijalnosti Ukrai'ns'koi' vijs'kovoї Organizacii' // Gileja: naukovyj visnyk. Zbirnyk naukovykh prac' / Gol. red. V. M. Vashkevych. – K.: VIR UAN, 2015. – Vyp.103 (№12). – S.28–32.
11. Trohanjak O. S. Pol's'ka represyvna polityka pochatku 1930–h rr. u Galychyni // Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu im. Volodymyra Gnatjuka. Serija: Istorija / za zag. red. prof. I. S. Zuljaka. – Ternopil': Vyd–vo TNPU im. V. Gnatjuka, 2015. – Vyp.2, Ch.4. – S.16–20.
12. Derzhavnyj arhiv Ternopil's'koi' oblasti (dali – DATO). – F.P.1. – Op.1. – Spr.8.
13. Tam samo. – Spr.7.
14. Tam samo. – Spr.9.
15. Perfec'ka P. T. Ternystym shljahom. st. 236. / P. T. Perfec'ka // Berezhans'ka zemlja. Istoryko–memuarnyj zbirnyk. T.2 / [uporjad. L. Babij, V. Berdnars'kyj, B. Mel'nyk]. – Toronto – N'ju–Jork – London – Sidnej – Berezhany – Kozova, 1998. – T.2. – 899 s.
16. DATO. – F.P.–3429. – Op.3. – Spr.4316–p.
17. Tam samo. – F.3429. – Op.3. – Spr.384.
18. Politycheskij arhiv XX veka: Sekretne dokumenty iz osobyh parok // Voprosy istorii. – 1993. – №1. – S.20.
19. DATO. – F.P.1. – Op.1. – Spr.6.
20. Tam samo. – Spr.10.
21. Istorija Ukrai'ny / V. F. Verstjuk, O. V. Garan', O. I. Gurzhij ta in. / [Pid red. V. A. Smolija]. – Kyi'v: Al'ternatyva, 1997. – 424 s.
22. DATO. – F.P.1. – Op.1. – Spr.3.
23. Ternopil's'kyj encyklopedychnyj slovnyk. – T.1. – Ternopil': Zbru, 2004.
24. G'ug'levych O. Velyka podija mogo zhyttja / O. G'ug'levych // Berezhans'ka gimnazija. Storinky istorii'. Juvilejna knyga / [uporjad. N. Volynec']. – Berezhany–Ternopil': «Dzhura», 2007. – 1027 s.
25. DATO. – F.P.1. – Op.1. – Spr.13.
26. Tam samo. – F.–R.1833. – Op.6. – Spr.17.

Trohanjak O. S., Ph.D., assistant professor of humanities, OP NULES Ukraine «Berezhany Agrotechnical Institute» (Ukraine, Berezhany), Alex_makena@ber.te.ua

Annexation of Western Ukraine, 1939–1941 soviet regime and its repressive policies (on Berezhanschiny example)

We consider the annexation and Sovietization of Western Ukraine by the Soviet Union in the Second World War which was accompanied by arrests, detention, torture, deportation.

Keywords: annexation, sovietization Bolsheviks, fraud, arrests, detention, prosecution, deportation, torture.

Троханяк А. С., кандидат исторических наук, доцент кафедры гуманитарных дисциплин, ОП НУБШП Украины «Бережанский агротехнический институт» (Украина, Бережаны), Alex_makena@ber.te.ua

Анексия Западной Украины 1939–1941 гг. советской властью и ее репрессивная политика (на примере Бережанщины)

Рассматривается анексия и советизация Западной Украины Советским Союзом в начале Второй мировой войны, которая сопровождалась арестами, заключениями, пытками, депортацией.

Ключевые слова: анексия, советизация, большевики, фальсификация, аресты, заключения, обвинения, депортация, пытки.

* * *

УДК 94(477)«1941/1944»

Куницький М. П.,

**доктор історичних наук, доцент,
президент громадської організації
«Інформаційно–комунікаційний менеджмент
інтелектуальної власності» (Україна, Київ),
2757 Mk@gmail.com**

ЗАСОБИ Й МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБОРУ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ У РАЙХСКОМІСАРІАТІ «УКРАЇНА» (1941–1944 РР.)

Використавши широке коло архівних документів та проаналізувавши спеціальну історичну літературу, автор публікації встановлює засоби й правові механізми, які забезпечували збір податкових платежів у Райхскомісаріаті «Україна» – найбільшому за розмірами й чисельністю населення окупаційному адміністративно–територіальному утворенні. При цьому здійснюється реконструкція засобів й механізмів забезпечення збору податкових платежів, які здійснювалися окупаційною адміністрацією РКУ у сфері налагодження системи податкового тиску, спрямованого на українське суспільство.

Автор публікації встановлює, що окупаційною адміністрацією РКУ було розроблено систему засобів та механізмів збору податків. Вона мала забезпечувати вчасний збір податкових платежів. Податкові повідомлення та податкові вимоги стали основними засобами інформування платників податків і зборів. При виявленні фактів порушення нормативних приписів окупаційної влади на винних накладали штрафні санкції та вводилася процедура примусового стягнення податкових боргів. Покарання підлягали й службовці органів місцевого управління, які не забезпечували вчасну сплату населенням податків та зборів. В окремих випадках до осіб, визначених винними в порушенні порядку сплати податків у грошовій та натуральній їх формі, могла застосовуватись смертна кара.

Ключові слова: податки, збори, нормативно–правові акти, окупаційна адміністрація, окупаційна політика, податкові платежі, фінансові відділи, місцеві органи влади, управи, місцеве населення, Райхскомісаріат «Україна», геттоскомісаріат.

Друга світова війна та гітлерівська окупація перетворили українське суспільство на суб'єкт тотальної економічної експлуатації. У не такому й віддаленому майбутньому Україна мала стати «життєвим простором» для німецького народу. Податкова політика в РКУ спрямовувалася на досягнення саме цього результату. Інші цілі окупаційну адміністрацією не цікавили. Засоби й механізми, створені установами центрального апарату РКУ, мали забезпечити чітке й безперервне функціонування податкових органів, які спрямовували свій адміністративний тиск на українське суспільство. Тому актуальність теми дослідження, на наш погляд, не може бути викликати заперечень.

Відповідно до зазначеного метою публікації є аналіз основних засад окупаційної адміністрації РКУ у податковій політиці, завданнями – визначення засобів та механізмів забезпечення збору податкових платежів, на основі яких працювали податкові органи.

Заявлена проблема вивчена лише частково. У комплексному та системному вимірах вона так і не знайшла свого відображення в історіографії. Відомі лише окремі публікації, які мають інший центральний предмет

дослідження, а тому ця проблема в них практично не вирішується. Це праці О. Перехреста [1], Н. Глушенок [2], О. Гончаренка [3; 4], В. Орлика та Л. Маренець [5], О. Потильчак [6; 7; 8; 9], І. Ветрова [10], М. Слободянюк [11], Ю. Ніколаєць [12], Н. Глушенок [13], Т. Нагайка [14], Т. Клименко [15], Ю. Левченко [16], О. Тонконог [17], а також автора даної публікації [17; 18].

На теренах РКУ із метою забезпечення збору податкових платежів було створено й розроблено відповідні засоби та механізми. На це завдання уповноважувалися установи та органи влади РКУ, які в межах своєї компетенції забезпечували надходження коштів у відповідні фонди як у відплатній (за видачу довідок, дозволів, витягів із нотаріальних чинностей тощо), так і в безоплатній формах (сплата політків, зборів та інших податкових платежів). Більшість цих органів та установ за своїм статусом не були податковими. Проте за своєю службовою компетенцією саме вони стягували із платників установлені розміри податкових платежів і надсилали їх у встановлені терміни та порядку до фінансових установ РКУ. Безпосередній контроль за їх діяльністю здійснювався податковими органами РКУ, відповідна робота яких зазвичай координувалася фінансовими відділами місцевих управ.

Серед цих органів та установ слід виділити найбільш типові: 1. Органи місцевого управління (районні, міські та сільські управи). 2. Органи судової влади, адвокатура та нотаріат. 3. Органи реєстрації актів громадянського стану. 4. Органи місцевої поліції. 5. Органи страхування.

Даний перелік не є вичерпним, адже у зв'язку із високим рівнем самостійності у прийнятті управлінських рішень німецькі адміністратори мали право створювали частину цих органів на власний розсуд. При цьому враховувалися й місцеві умови, зокрема наявність промислових і комунальних підприємств, кількість населення тощо.

Одним із засобів реалізації завдань нацистської податкової політики в РКУ стала відповідна їй легітимізація в засобах масової інформації. При цьому влада не обмежувалася суто інформаційними питаннями. Нею було ініційовано публікації матеріалів, які мали ще й дискредитувати податкову політику радянської влади. Але керманічі «нового порядку» так і не змогли надати позитивні відгуки про власну діяльність у сфері податкової політики, пояснюючи всі недоліки лише обставинами військового часу.

Ось як це виглядало в публікації «Як більшовицький Собе́з «забезпечував» своїх підопічних», розміщеній на сторінках типового для тих часів видання «Голос Полтавщини». Автор публікації наголошував на постійному падінні купівельної спроможності радянського карбованця, мізерних пенсіях пенсіонерів та інвалідів, осіб, які втратили годувальника.

«Коли до цього додати, що кожен робітник і службовець за 8–10 місяців мусив віддати повністю свій місячний зарібок за облігації позик, на які підписувався «добровільно», і, крім того, систематично сплачував великий культ податок і різні одноразові внески – на іспанських робітників, на міжнародну організацію революціонерів і т. ін., – то картина безсоромного грабунку трудових копійок робітника з боку «соціалістичної» держави буде приблизно повною», – зазначалося в цій публікації [20].

Окупаційна влада досить неоднозначно підходила до питання податкових платежів, які місцеве населення, підприємства та організації мали сплатити колишній радянській владі, але не здійснили цього у зв'язку із війною. У багатьох регіонах місцева влада зобов'язувала населення сплатити ці борги. Але відомі й відступи від цих правил. Так, у Полтаві постановою міської управи від 31 жовтня 1941 р. усі податкові заборгованості станом на 18 вересня 1941 р. були скасовані. Влада розпорядилася збирати введені лише нею нові податки та збори [21].

Різними були й механізми отримання податкових платежів. Так, зазвичай прибутковий податок із заробітної плати сплачувався суб'єктом оподаткуванням безпосередньо в момент її одержання. Але існували й відступи від цих правил. Наприклад, на Полтавщині сума оподаткування сплачувалася особою, яка одержувала заробітну плату безпосередньо в банківській установі. В одній із інструкцій фінансового відділу Полтавського бургомістрату із цього приводу зазначалося: «Коли випишуються вимоги на зарплату обов'язково з прибутковим податком, виділивши суму зарплати і суму податку, прибутковий податок зараз же вноситься в касу по виписаному квитку». Місцеві управлінці, намагаючись спростити процедуру збору податків, передбачали необхідність одночасної сплати й нарахувань «на оздоровчі заходи», які по суті були страхових внесків на медичне лікування працюючого населення [22, арк. 2]. Таким чином, нарахування на заробітну плату вилучалися відразу ж після її видачі в банківській установі.

Платники податків мусили сплачувати відповідні нараховані кошти через відкриті банківські установи. У Києві, наприклад, задля зручності платників податків у кожному районі міста було відкрито по 2–3 «районні каси» [23, арк. 24].

Зазвичай первинним органом, який збирав податки та збори із населення, стали сільські управи. Зібрані кошти направлялися на банківські рахунки фінансового відділу районної управи. Звідти в межах прийнятого бюджету вони перерозподілялися по статтях видатків. Водночас частина зібраних коштів направлялася на рахунки гебітскомісаріату та інших місцевих управлінських структур, однією із яких були обласні управи.

Районні управи зобов'язувалися направляти на рахунки органу влади обласного рівня 20% зібраних із населення податків і зборів. Так, на Житомирщині в жовтні 1941 р. районні управи отримали вказівку в «порядку добровільності» 80% залишати на власних рахунках, а решту «здавати 2 рази на місяць до Житомирської обласної прибутково-видаткової каси», адже обласна управа мала безперервно забезпечувати роботу «обласної лікарні, інститутів, семінарій та інших установ області» [24, арк. 1].

Одночасно із цивільними органами влади завдання контролю за сплатою окремих видів податків і зборів покладалося на місцеві поліцейні формування. Так, наприклад, у Гуляйпільському районі, що на Запоріжчині, із 20 травня 1942 р. було введено податок на велосипеди в розмірі 20 крб. Відповідно до вказівок районної управи, відповідальним за організацію стягнення цього податку (причому вже до 10 червня 1942 р. його потрібно було зібрати у повному розмірі) призначався фінансовий відділ. Кожен власник велосипеда отримував спеціальний номер, який прикріплювався до цього засобу пересування.

Але органи місцевої поліції, які контролювали шляхи сполучення, зобов'язувалися перевіряти наявність цього номера і в разі його відсутності повідомляли про це в районну управу [25, арк. 122]. Таким чином, місцеві поліційні формування в силу своєї службової діяльності не лише допомагали цивільним органам влади в примусовому стягненні податків, а й брали участь у контролі за вчасною їх сплатою.

Ще більш важливого значення місцева поліція отримувала при забезпеченні збору натуральних податків. Як відомо, окупаційна влада цілком свідомо й цілеспрямовано обмежувала постачання міст продуктами харчування. Її не цікавили потреби населення, оскільки головним пріоритетом виступало завдання забезпечення продуктами Німеччини та вермахту. Одним із засобів отримання натуральних податків стало фактичне припинення базарної і мінової торгівлі, різке зменшення асортименту продуктів харчування, які селяни могли продати на міських ринках. Рятуючись від голоду, містяни намагалися обміняти чи продати в селах будь-які речі, аби отримати харчі. Саме в цій сфері місцева поліція, яка несла службу не лише в населених пунктах, а й на шляхах сполучення, й отримала значних повноважень. Її особовий склад зобов'язувався не лише перевіряти документи осіб, які рухалися транспортними комунікаціями, а й перевіряти усе, що люди переносили із собою.

Ось який вигляд мало відповідне розпорядження по Гуляйпільській районній управі, віддане місцевій поліції у липня 1942 р.: «Купівля продуктів харчування: зерна, борошна, сала і т.п., особливо населенням великих міст, як Юзівка, останнім часом набуло великих розмірів.

Забезпечивши себе різними документами від Німецької та Української влади, цію люди скуповують всі продукти харчування, які трапляються їм по дорозі.

Селяни в свою чергу, теж різними засобами перевозять свої продукти в такі міста як Юзівка і там проводять обмін на інші речі.

Всі вище наведені факти сприяють розвитку спекуляції, яка на базарах великих міст досягла небачених розмірів.

Згідно наказу ортскомендатури №9 від 10 липня 1942 р. з 9 годин ранку понеділка 13 липня 1942 р. встановлюється контроль в межах району, а також на теренах сільських управ. Контроль провадить допоміжна поліція.

Всі лишки продуктів, які будуть виявлені під час перевірки конфіскуються.

Залишається на одного чоловіка (члена сім'ї):

1. Зерна або борошна – 10 кг.
2. Різних жирів для усієї сім'ї – 2 кг.
3. Мед (в необмеженій кількості);
4. Риба, овочі і фрукти (в необмеженій кількості).

Провозити продукти кіньми, автомашинами забороняється.

Поліція й інші установи розглядаються як приватні особи і провозити продукти в необмеженій кількості, коли немає на це друкованого дозволу ортскомендатури, не мають права.

Всі конфісковані продукти харчування здаються до найближчої сільськогосподарської комендатури.

Витрачати продукти, які будуть конфісковані суворо забороняється.

За виконанням цього наказу відповідальність покладається на посадовців сільських управ та органів допоміжної поліції» [25, арк. 199].

Отже, як засвідчує зміст цього наказу по районній управі, на органи місцевої поліції покладалася обов'язок не лише контролювати рух продуктів у межах району, а й надавалося право на їх конфіскацію, із наступною передачею сільськогосподарським комендатурам. Без дозволу ортскомендатури ніхто, у тому числі і поліцаї та представники місцевої влади, не мав права перевозити будь-які обсяги продуктів харчування. У результаті цього лишки продуктів залишалися в селах, звідки окупаційній владі їх було легше вилучити.

На місцеву поліцію покладалася обов'язок контролю за сплатою так званого реєстраційного збору на собак. Так, у межах Запоріжжя цей збір становив 90 крб. на рік. Вводився він із 1 січня 1942 р. Кожен власник собаки зобов'язувався після оплати реєстраційного збору отримати спеціальний номерний знак, який прикріплювався на ошийник собаки. Особи, які не оплатили цього збору, підлягали накладенню штрафу в трикратному його розмірі. Окрім того, поліція відбирала собаку [26, арк. 1].

На поліцію покладалася контроль за дотриманням встановлених владою цін на відкритих базарах та крамницях. Ніхто не мав права здійснювати продаж товарів за завищеними цінами. У випадку порушення цих правил майно продавця підлягало конфіскації [27, арк. 180].

Важливим джерелом фінансування як, власне, роботи органів місцевого управління, так і невідкладних потреб часткового відновлення комунальної інфраструктури, поряд із податками та зборами з цивільного населення стала власність колишніх радянських підприємств, установ, організацій та безгосподарне майно. Тому фінансові органи місцевих управ із перших днів окупації займалися обліком матеріально – технічних цінностей. Для реалізації цього завдання при фінансових відділах місцевих управ створювалися інвентаризаційні комісії [28, арк. 1].

Від органів місцевого управління, зрозуміло, що за погодженням із німецьким керівництвом, направлялися інструкції, у яких вказувалося на необхідність реєстрації усього наявного майна, яке знаходилося в особистій власності громадян кожного населеного пункту, а також майна підприємств та організацій. Керівники районних органів влади зобов'язувалися провести реєстрацію майна, повернути все пограбоване і привласнене місцевим населенням та забезпечити контроль за його збереженням. Усе приватне майно колишніх радянських працівників, залишене ними під час евакуації, оголошувалося державною власністю, підлягало реєстрації та передавалося на баланс органів місцевого управління [29, арк. 1, 2]. Ту частину майна, яка в перші дні окупації була пограбована населенням, органи місцевого управління пропонували зареєструвати та сплатити на власні рахунки частину його вартості [30, арк. 1].

Основними виконавцями цих розпоряджень були сільські старости, на яких і покладалася обов'язок інвентаризації майна. У разі невиконання цих вказівок сільських управлінців карали. Так, за невиконання розпорядження Голопристанської районної управи (Херсонщина) про інвентаризацію худоби старост кількох сіл оштрафували на суму в 100 крб. Мало того, постанову Голопристанської районної управи від 11 грудня 1942 р. про винесення покарання оголосили по всьому району, а сільських старост у черговий раз попередили про

недопустимість порушення вказівок районної влади [31, арк. 10].

Водночас і місцеве населення повідомили про необхідність виявлення залишків майна колишніх радянських установ та військових частин. Для підкріплення «активності» людям обіцяли грошові виплати в розмірі до 10 тисяч крб. за їх повідомлення щодо місць перебування запасів продовольства, фуражу, паливних матеріалів, жирів, запчастин до автомобілів та інструментів [32, арк. 52].

За встановленими інструкціями, усе майно підлягало перерозподілу між німецькими й місцевими владними інституціями й зараховувалося до їх балансів. Інколи, уже з часом окупації, перевітками, проведеними податковими органами, виявлялося, що органи місцевого управління неправомірно зараховували до своїх балансів трофейне майно, яке взагалі мало знаходитися в управлінні німецької сторони. У цьому випадку доводилося повертати балансову вартість цього майна. Так, на рахунках Бердичівського районного споживчого товариства у липні 1942 р. перебувало 123877 крб. 25 коп., виручених від продажу трофейного майна. Ще частина помилково одержаного майна так і не була продана (тютюн, горілка, цигарки). Гебітскомісар наказав перерахувати на рахунки його установи всю суму, що було неможливо виконати, оскільки організація втрачала таким чином обігові кошти і не могла розрахуватися із постачальниками сільськогосподарської продукції [33, арк. 8].

Ще однією структурою, працівники яких займалися питаннями примусового вилучення фінансових ресурсів із місцевого середовища, став апарат страхових агентів. За планами окупаційної адміністрації створена нею система обов'язкового страхування майна (будівель, худоби та посівів) стала своєрідним засобом збільшення розмірів вилучення фінансових ресурсів із місцевого соціуму [34, арк. 37].

За вчасне виконання орендних зобов'язань відповідальність несли підпорядковані районним та міським урядам будинкоуправління, які мали у своєму розпорядженні нежитлові приміщення й передавали їх в оренду. Керівники будинкоуправлінь самостійно склали відповідні договори. Оплата орендних платежів проводилася через посередництво бухгалтерії управління [35, арк. 5, 9].

Платники податків одержували повідомлення із чітко зафіксованими сумами коштів, які вони зобов'язувалися сплатити в установлені терміни. Так, сім'я Тембуровських у складі 3 осіб, яка мешкала в с. Бутачі Андрушівського району, що на Житомирщині, отримала повідомлення наступного змісту: «На підставі розпорядження Райхскомісара України від 15 червня 1943 року Вам належить сплатити районного збору на управлінські видатки нашого району в сумі 600 крб.». У повідомленні фіксувалися й терміни сплати районного збору: 15 вересня, 15 листопада 1943 р. та 15 січня 1944 р. За кожен прострочений день встановлювалася пеня в розмірі 0,05% від загальної суми податкового платежу [36, арк. 25].

Таким чином, владою використовувалися податкові повідомлення, у яких чітко фіксувалися підстави нарахування платежів, суми й терміни виконання, рівень штрафних санкцій.

На осіб, які здійснювали торгові операції без отримання для цього патенту складалася протоколи, які,

у свою чергу, надсилалися на розгляд місцевої влади. В усякому разі особи, визнані винними у вчиненні цих дій, отримували копії постанови, особисто ставили підписи в розписках про вручення цих рішень і вже після цього мусили сплатити штраф [37, арк. 28].

При організації натуральних поставок продукції сільського господарства німецькі керівники виходили з принципу отримання потрібного їм продовольства будь-якою ціною. При цьому не враховувалася економічна спроможність сільського господарства щодо поставок тих чи інших обсягів натуральних податків. Необхідна кількість натуральних податків розподілялась на кількість платників (дворів). Але в разі, якщо платник податку не мав чим його сплачувати, відповідала вся сільська громада. У будь-якому випадку окупаційна влада виконувала свої плани щодо отримання натуральних податків.

Ось який вигляд мало типове для тих часів розпорядження про організацію поставок м'яса великої рогатої худоби та свиней: «Згідно розпорядження крайсландвірта Вашому селу (без громадських дворів) на 1943/1944 рр. встановлено план м'ясопоставки рогатої худоби – 174,60 ц, свиней – 320 ц в живому стані, що становить по 86 кг. на господарство (без свиней). Вага рогатої худоби, яка йде в рахунок м'ясопоставок повинна бути не меншою ніж 240 кг., свиней – 100 кг. Встановлений обсяг м'ясопоставки Ви мусите здати Заготскоту за рахунок вибракунаних корів та молодняка у селян Вашого села.

Селянам, які здадуть у рахунок м'ясопоставки свою рогату худобу виплатити за рахунок села по 15 крб. за один кілограм живої ваги. В разі, якщо у селянина вже не має рогатої худоби, яку він вже здав раніше, він повинен у селян, які ще мають худобу купити телицю віком не менше одного рок, виплативши власнику по 20 крб. за кілограм за рахунок того кому вона продається. Селяни, які з 1 вересня 1943 р. здають у м'ясопоставку свої свині – м'ясоподатком по рогатій худобі не обкладаються. Негайно складіть списки господарств, що обкладаються м'ясоподатком та повідомте про норму м'ясопоставки на 1943/1944 рік. Про терміни здачі худоби кожного місяця будемо повідомляти додатково [38, арк. 24].

Отже, як можна пересвідчитися зі змісту розпорядження в цій ситуації зростала влада та особистий вплив сільського старости, який на власний розсуд міг визначити особу, у якої худоба відбиралася в першу чергу, і тих, кому надавалися певні переваги.

Фактично, натуральні поставки були прямими ревізіями власності громадян та виробничих структур, оформленими в певну формалізовану законну форму. Окупаційна влада взагалі не сплачувала жодних коштів за ці поставки й переказувала це завдання на сільські управи. А вони, у свою чергу, не маючи коштів, не могли його виконати. Про це свідчить і той факт, що староста зазначеного села у наступні місяці отримував від районної управи кошти на фінансування своєї роботи. Але в кошторисі сільської управи не зафіксовано надходження коштів для виплат селянам за здійснені м'ясопоставки [39, арк. 6].

Тотожність ревізій із натуральними податками підтверджується й іншими даними цього ж джерела. Так, уже за декілька днів у це ж село було направлено нове розпорядження, у якому від сільського старости вимагали

підготувати до здачі в рахунок додаткових м'ясопоставок 56 голів великої рогатої худоби вагою не менші 300 кг. Розпорядження не повідомляло про порядок розрахунку із населенням. У ньому зазначалося, що ці питання будуть розглядатися пізніше.

У першу чергу обов'язковій здачі підлягала непродуктивна худоба, а якщо її вже в селі не було, то староста мав відібрати «корови у тих, хто погано виконує план молокопоставок, корови тих, що були незаконно придбані та колишніх активістів села, які зареєстровані по сільській управі як неблагонадійні» [38, арк. 26]. Старости отримували вказівки виявити осіб, які не виконували планові показники щодо поставок молока і попередити їх про можливу конфіскацію корів [40, арк. 86].

Із метою налагодження контролю за своєчасні поставки натуральних податків районні управи отримали вказівки щотижнево складати відповідні статистичні звіти [41, арк. 35].

Особливу увагу податкові органи звертали на осіб, які не сплачували податки та збори. Для своєчасного нагадування про необхідність сплати податків ним надсилалися податкові вимоги. Цей засіб забезпечення вчасного отримання податкових платежів був реагуванням публічної влади на факт порушення нормативних приписів. Платник податків отримував додаткову можливість добровільно виконати покладений на нього обов'язок і покрити податковий борг.

Нормативними актами, прийнятими німецькою адміністрацією, передбачалося, що в разі несвоєчасної сплати податків і зборів до боржників буде застосовуватися примусове стягнення. При цьому, здебільшого основним, зафіксованим у ті часи способом забезпечення виконання податкових зобов'язань стала пеня та штрафи. Широко застосовувалося й примусове вилучення всіх активів платника податків.

Відповідно до роз'яснень німецьких адміністраторів процедура примусового стягнення розпочиналася через тиждень після закінчення термінів сплати податків. Спочатку боржнику надсилалося повідомлення, у якому зазначалася сума боргу, терміни сплати та накладену пеню. Також боржника повідомляли про можливість застосування примусового стягнення податків. Якщо боржник пропускав і ці терміни та не повідомляв про причини, які унеможлилювали добровільну сплату податків, до нього застосовувалося примусове вилучення майна. У разі необхідності до виконання залучалася й українська поліція.

Боржник втрачав можливість розпоряджатися своїм майном на суму заборгованості. Проте конфіскації не підлягав одяг, продукти харчування та інструменти необхідні для роботи. Речі, обрані для погашення суми боргу, опечатувалися. Через чотири тижні визначене майно підлягало продажу на публічних торгах. Інструкція передбачала, що особи, які брали участь у вилученні майна, не мали права його купувати [34, арк. 30].

Дещо інший порядок примусового стягнення податкових заборгованостей було створено у Вінниці. Так, відповідно до розпорядження по Вінницькій міській управі від 2 січня 1943 р. платнику податків надсилалося повідомлення (нагадування) про необхідність оплати заборгованості у тижневий термін. Після цього терміну наступало примусове стягнення і на майно боржника накладався арешт.

Накладення арешту проводилося розпорядженням голови управи або керівником відповідного фінансового відділу. Після цього місцева поліція, маючи на руках розпорядження, заарештовувала майно боржника і переводила його на зберігання у визначене службове приміщення управи.

При накладенні арешту проводився опис майна, до якого входили: прізвище особи, яка проводила опис, та прізвище боржника; сума заборгованості, включаючи 0,5% пені за кожен прострочений день; список описаних речей із зазначенням їх оцінки, а при арешті худоби – її зріст та вагу; виконавчий збір.

Накладенню арешту підлягало лише майно, яке могло забезпечити погашення заборгованості та видатків з проведення процедури примусового стягнення. Накладення арешту не проводилося, якщо передбачалося, що виручена сума коштів покриє лише видатки на проведення процедури примусового стягнення.

Накладенню арешту не підлягали: одяг боржника; продукти харчування, необхідні боржнику та його сім'ї на двотижневий термін; знаряддя сільськогосподарського та ремісничого виробництва, необхідні для продовження роботи боржника. Через тиждень після проведення процедури арешту майно боржника продавалося на публічних торгах. Продаж заарештованого майна міг провести й сільський староста. Продукти харчування та домашня худоба здавалися в заготівельні організації за фіксованими цінами.

Виручені від продажу заарештованого майна кошти надсилалися на банківські рахунки районної управи, а решта, за виключенням 10% виконавчого збору від суми боргу, поверталася боржнику. Гебітскомісар мав право видавати виконавцю цієї процедури премію в розмірі 20% від суми отриманого виконавчого збору [42, арк. 11].

У разі, якщо у боржника навіть після примусового продажу належного йому майна не вистачало коштів, аби оплатити борг, то районне керівництво мало звернутися до відділення жандармерії для проведення арешту цієї особи. Рішення про термін ув'язнення боржника приймалося особисто гебітскомісаром [40, арк. 55].

У першу чергу за несвоєчасну здачу податкових платежів окупаційна влада карала місцеве керівництво, зокрема сільських старост, секретарів та голів громадських господарств. Так, наприклад, керівники сіл та громадських господарств Андрушівського району генеральної округи «Житомир» у грудні 1943 р. отримали вказівку негайно забезпечити надходження від районного збору. «За невиконання цього Ви всі будете позбавлені права на зарплату та помол зерна в млинах. Пам'ятайте, що нагадувань більше не буде» – у такому стилі голова Андрушівської районної управи забезпечував вчасний збір місцевих податків [36, арк. 1].

Отже, службових осіб, які не забезпечували сплату у встановлені терміни податків та зборів могли позбавити права на здійснення певних дій та отримання заробітної плати. Нерідко використовувалися й адміністративні штрафи.

Окупаційна адміністрація намагалася будь-що не допустити появи натурального обміну між виробниками продукції. Тим більше, що із них стягувався прибутковий податок у грошовому вигляді. Тому всі ремісники та кустарі отримали вказівки щодо неприпустимості здійснення ними натурального обміну виробленою продукцією чи

наданими послугами населенню. Відповідно порушників цих вказівок чекало позбавлення патенту та притягнення їх до примусових робіт. Аналогічне покарання чекало й тих ремісників, які продавали свою продукцію чи надавали послуги за завищеними цінами [43, арк. 152].

Водночас платники податків, які не погоджувалися із правильністю нарахованих податків, могли захистити свої права в адміністративному порядку. У цьому випадку в десятиденний термін після отримання повідомлення про сплату податку вони могли звертатися до сільської управи, а якщо їх не задовольняло рішення старости – до районної управи, рішення якої вважалося остаточним і додатковому розгляду вже не підлягало [44, арк. 150]. До того ж без письмового висновку сільського старости ці заяви районними властями не розглядалися [44, арк. 168].

Досить цікаву заяву нами виявлено у фондах Державного архіву Вінницької області. На адресу керівника фінансового відділу Вінницької міської управи 27 липня 1943 р. надійшла заява М. Мягова, у якій він виклав досить типову, як для тих часів, ситуацію. Зі змісту заяви видно, що цей громадянин у період осені 1941 р. був орендарем комісійного магазину в Києві і приймав від населення різноманітні товари для наступної їх реалізації. Але проіснував магазин усього 3 місяці, після чого рішенням штадкомісаріату був закритий. Після відкриття магазину нові власники продали всі товари, які були прийняті на реалізацію їх попередниками. Фактично, ця власність була відібрана німецькою владою, але це ніяк не завадило нарахувати на колишнього підприємця податків та відповідної пені. У результаті – цей громадянин заборгував 7631 крб. 77 коп.

Як боржник, він таки був віднайдений владою і на нього було накладено примусове стягнення майна. Але виконавці Вінницької міської управи змогли заарештувати майна на суму 850 крб. Як бачимо, незважаючи на переїзд до іншого міста та зміну місця роботи, людину таки знайшли й примусили сплатити борги.

Вражає і стиль цієї заяви. Так, заявник просив звільнити його «від сплати недоїмки по податках в розмірі 7631 крб. 77 коп. у зв'язку із тим, що неплатоспроможним платником і розореним торгівцем я став із вини Київського штадкомісаріату, який реквізувавши у нас, компаньйонів особисто нам належний товар на суму 24000 крб. із верхом покрив тим самим суму податків, яка мала надійти Шевченківському районному фінансовому відділу» [42, арк. 54, 55].

Про те, що окупаційна влада розшукувала боржників, які не сплатили призначених штрафів і переселялися до інших міст, свідчать і інші дані. Так, до Переяславської районної управи було направлено повідомлення Куренівської у м. Києві районної управи від 16 травня 1942 р. У ньому зазначалося, що постановою №43 від 9 квітня 1942 р. за порушення трудової повинності було прийнято рішення оштрафувати Борисову Я. на суму в 100 крб. Але, як з'ясувалося, вона виїхала на постійне місце проживання в Переяслав. Тому в районну управу надсилалася справа №101 виконавця адміністративного відділу Київської міської управи про стягнення із Борисової Я. суми штрафу, який пропонувалося перерахувати на рахунок прибуткової каси РКУ [45, арк. 5].

Аналогічні дії проводилися й щодо осіб, які з певних причин не сплатили податки й виїхали до інших місць проживання. Так, сільський староста Переяславського

району отримав службову вказівку знайти Довгонос Н., яка, забравши із собою собаку, виїхала з міста. Сільський староста зобов'язувався знайти жінку й примусити її сплатити податок на собаку [46, арк. 13].

Місцеве населення мало право звертатися за допомогою від свавілля сільських старост до районного, а в період 1941 р. і до обласних управ. Так, восени 1941 р. староста одного із сіл Вінниччини відібрав у частини односельців корови й передав їх до громадського господарства, мотивуючи свої дії тим, що громадському господарству потрібно поставляти молоко та м'ясо в рахунок натуральних податків. Голова Вінницької обласної ради, розглянувши скаргу селян, наказав повернути їм корови, оскільки громада села так само, як і громадське господарство, «теж повинна постачати молоко і м'ясо» [47, арк. 52].

Відомі й інші колективні звернення селян до гебітскомісаріатів, які закінчилися для них позитивним розглядом справи. Так, за дорученням керівника Лохвицького гебітсландвірта генеральної округи «Київ» було перевірено роботу пункту здачі молока х. Барвінківський. За результатами перевірки було встановлено, що приймач молока кілька місяців поспіль занижувала показники жирності зданого селянами молока, що свідчило про його розбавлення водою. Якщо середня жирність молока становила 3,4%, то в окремі періоди вона знижувалася до 1,8%. За результатами перевірки пропонувалося приймача молока звільнити, а також вжити заходів до керівника пастеризаційного пункту, оскільки вона не перевіряла скарги селян, які такі змушені були звернутися за допомогою до гебітскомісара [48, арк. 89].

Покарання за «незаконний» забій худоби також передбачало накладення штрафних санкцій. Але відомі нерідкі випадки, коли за ці дії селяни підлягали смертній карі. Саме таке правило було введено в гебітскомісаріаті «Миколаїв» у березні 1943 р. [49, с. 49]. Смертна кара могла застосовуватися і за надмірне підвищення цін на товари [50, арк. 37] та продаж заборонених товарів, зокрема тих, що вважалися власністю німецької армії [40, арк. 80].

Одним із засобів «впливу» на правомірну поведінку осіб, які не сплачували коштів по квартирній платі та орендних договорах стали повідомлення про це в місцевій пресі. Так, у Полтаві станом на 1 грудня 1941 р. виникла заборгованість по квартирній платі в сумі 198,0 крб. та по оренді приміщень – 4000 крб. Відповідним службам пропонувалося провести «роботу по мобілізації коштів» [51].

Встановлювався механізм відповідальності орендарів за вчасну сплату ними орендної плати. У разі, якщо орендар не сплачував передбачених договором коштів, він підлягав примусовому виселенню із орендованого приміщення в судовому порядку. За кожен прострочений день платежу встановлювалася пеня в розмірі 0,1% [52, арк. 17].

Отже, окупаційною адміністрацією РКУ було розроблено систему засобів та механізмів збору податків. Вона мала забезпечувати вчасний збір податкових платежів. Податкові повідомлення та податкові вимоги стали основними засобами інформування платників податків і зборів. При виявленні фактів порушення нормативних приписів окупаційної влади на винних накладалися штрафні санкції та вводилася процедура

примусового стягнення податкових боргів. Покаранням підлягали й службовці органів місцевого управління, які не забезпечували вчасну сплату населенням податків та зборів. В окремих випадках до осіб, визнаних винними в порушенні порядку сплати податків у грошовій та натуральній їх формі, могла застосовуватись смертна кара.

Список використаних джерел

1. Перехрест О. Г. Системи оподаткування та обов'язкових поставок сільськогосподарської продукції як форми економічного пограбування селянства України за нацистської окупації (1941–1944 рр.) / О. Г. Перехрест // Український селянин: Збірник наукових праць. – Черкаси, 2003. – Вип. 7. – 320 с.
2. Глушенок Н. Податкова політика німецької влади на окупованій території Півдня України у 1941–1943 рр. / Н. Глушенок // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Історичні науки. – Миколаїв, 2004. – Т. 32. – Вип. 19. – 234 с.
3. Гончаренко О. М. Функціонування окупаційної адміністрації Райхскомісаріату «Україна»: управлінсько-розпорядчі та організаційно-правові аспекти (1941–1944 рр.): монографія / Гончаренко О. М. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 600 с.
4. Гончаренко О. Проблеми функціонування цивільної адміністрації Райхскомісаріату «Україна»: фінансово-правовий аспект (1941–1944 рр.) / О. Гончаренко // Україна у Другій світовій війні: джерела та інтерпретації (до 65-річчя Великої Перемоги). Матеріали міжнародної наукової конференції / Відповідальний редактор: Легасова Л. В. – К., 2011. – 543 с.
5. Орлик В., Маренець Л. До питання фінансової політики нацистів в окупованій Україні / В. Орлик, Л. Маренець // Архіви України. – 2005. – №1–3. – 345 с.
6. Потильчак О. Економічний колабораціонізм в Україні в роки нацистської окупації (1941–1944): причини і прояви / О. Потильчак. – К.: УДПУ ім. М. П. Драгоманова, 1997. – 29 с.
7. Потильчак О. В. Новий порядок в окупованій Україні (1941–1944) / О. Потильчак // Пам'ять століть. – 1999. – №1. – С. 97–104.
8. Потильчак О. В. Експлуатація трудових ресурсів України гітлерівською Німеччиною у роки окупації: Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. – К., 1999. – 205 с.
9. Потильчак О. До питання про соціальну політику фашистської Німеччини щодо селянства України в роки окупації (1941–1944 рр.) / О. Потильчак // Український селянин. – 2001. – Вип. 2. – С. 125–128.
10. Потильчак О. Трудова експлуатація українського селянства у роки нацистської окупації (1941–1944 рр.) / О. Потильчак // Український селянин. Збірник наукових праць. – 2002. – Вип. 5. – С. 141–143.
11. Ветров І. Г. Політика фашистської Німеччини щодо використання економічного потенціалу України для потреб армії (1941–1944 рр.) // Друга світова війна і Україна. Матеріали наукової конференції (27–28 квітня 1995 р.). НАНУ, Інститут історії України. – К., 1996. – С. 112–117.
12. Слободянюк М. Селяни України під нацистським окупаційним режимом, 1941–1944 рр. (на матеріалах південних областей) / М. Слободянюк // Київська старовина. – 2000. – №2. – С. 44–57.
13. Ніколасць Ю. О. Земельна реформа в Україні в умовах окупаційного режиму 1941–1944 / Ю. О. Ніколасць // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія. – Вінниця, 2002. – Вип. 4. – С. 147–152.
14. Глушенок Н. Податкова політика німецької влади на окупованій території Півдня України у 1941–1943 рр. / Н. Глушенок // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Історичні науки. – Миколаїв, 2004. – Т. 32. – Вип. 19. – С. 53–57.
15. Клименко Т. Черкащина за часів нацистської окупації / Т. Клименко // Архіви України. – 2005. – №1–3. – С. 359–368.
16. Левченко Ю. І. Особливості окупаційної політики щодо сільського господарства в адміністративно-територіальних одиницях України 1941–1944 рр. / Ю. І. Левченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Исторические науки». – 2013. – Т. 26 (65). – №1. – С. 49–63.
17. Тонконог О. Податкова політика в роки німецько-фашистської окупації України / О. Тонконог // Національні рухи опору в Східній і Центральній Європі кінця 1930-х – середини 1950-х років: Матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2005. – С. 29–34.
18. Куницький М. Українське суспільство як об'єкт податкової політики окупаційної адміністрації Райхскомісаріату «Україна» 1941–1944 рр.) / М. Куницький // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2013. – Вип. 76 (№9). – С. 112–118.
19. Куницький М. П. Соціально-правовий статус місцевого населення Райхскомісаріату «Україна» (1941–1944 рр.): монографія. – К.: ПП «НВЦ «Профі», 2014. – 564 с.
20. Голос Полтавщини. – 11 січня. – 1942.
21. Голос Полтавщини. – 9 листопада. – 1941.
22. Державний архів Полтавської області (далі – ДАПО). – Ф. Р–2300. – Оп. 1. – Спр. 17.
23. Державний архів Київської області (далі – ДАКО). – Ф. Р–2412. – Оп. 2. – Спр. 2.
24. Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО). – Ф. Р–1233. – Оп. 1. – Спр. 5.
25. Державний архів Запорізької області (далі – ДАЗО). – Ф. Р–1627. – Оп. 1. – Спр. 1.
26. ДАЗО. – Ф. Р–1433. – Оп. 3. – Спр. 16.
27. Державний архів Херсонської області (далі – ДАХО). – Ф. Р–1520. – Оп. 1. – Спр. 2.
28. ДАЖО. – Ф. Р–1188. – Оп. 1. – Спр. 1.
29. Державний архів Волинської області. – Ф. Р–2. – Оп. 2. – Спр. 1.
30. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО). – Ф. Р–1312. – Оп. 1. – Спр. 1333.
31. ДАХО. – Ф. Р–1520. – Оп. 1. – Спр. 23.
32. ДАХО. – Ф. Р–1520. – Оп. 1. – Спр. 81.
33. ДАЖО. – Ф. Р–1187. – Оп. 1. – Спр. 4.
34. ДАЖО. – Ф. Р–1187. – Оп. 1. – Спр. 1.
35. ДАПО. – Ф. Р–2303. – Оп. 1. – Спр. 1.
36. ДАЖО. – Ф. Р–1233. – Оп. 1. – Спр. 151.
37. ДАКО. – Ф. Р–2362. – Оп. 1. – Спр. 13.
38. ДАПО. – Ф. Р–2575. – Оп. 1. – Спр. 23.
39. ДАПО. – Ф. Р–2575. – Оп. 1. – Спр. 24.
40. ДАКО. – Ф. Р–4415. – Оп. 1. – Спр. 1.
41. ДАКО. – Ф. Р–2539. – Оп. 1. – Спр. 9.
42. ДАВО. – Ф. Р–1312. – Оп. 1. – Спр. 1345.
43. ДАХО. – Ф. Р–1520. – Оп. 1. – Спр. 19.
44. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 4620. – Оп. 5. – Спр. 13.
45. ДАКО. – Ф. Р–2362. – Оп. 1. – Спр. 12.
46. ДАКО. – Ф. Р–2539. – Оп. 1. – Спр. 70.
47. ДАВО. – Ф. Р–1311. – Оп. 1. – Спр. 288.
48. ДАПО. – Ф. Р–2499. – Оп. 1. – Спр. 11.
49. Акунин А. С. Общий характер потерь крестьянства Юга Украины в период апогея «большого террора» (1937–1938) и немецко-окупационного режима (1941–1944) / А. С. Акунин // Проблемы истории массовых политических репрессий в СССР. К 70-летию Всесоюзной переписи населения 1939 года: материалы VI Международной научной конференции. – Краснодар: Эконинвест, 2010. – С. 45–53.
50. ДАКО. – Ф. Р–4415. – Оп. 1. – Спр. 16.
51. Голос Полтавщини. – 1 січня. – 1942.
52. ДАКО. – Ф. Р–2362. – Оп. 1. – Спр. 1.

References

1. Perekhrest O. H. Systemy opodatkovannia ta oboviazkovykh postavok silskohospodarskoi produktsii yak formy ekonomichnoho pohrabuvannia selianstva Ukrainy za natsyistskoi okupatsii (1941–1944 rr.) / O. H. Perekhrest // Ukrainyskyi selianyn: Zbirnyk naukovykh prats. – Cherkasy, 2003. – Vyp. 7. – 320 s.
2. Hlushenok N. Podatkova polityka nimetskoï vlady na okupovaniï terytorii Pivdnia Ukrainy u 1941–1943 rr. / N. Hlushenok // Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyi zhurnal. Istorychni nauky. – Mykolaiv, 2004. – T. 32. – Vyp. 19. – 234 s.
3. Honcharenko O. M. Funktsionuvannia okupatsiinoï administratsii Raikhskomisariatu «Ukraina»: upravlinsko-rozporiadchi ta orhanizatsiino-pravovi aspekty (1941–1944 rr.): monohrafiia / Honcharenko O. M. – K.: NPU imeni M. P. Drahomanova, 2011. – 600 s.
4. Honcharenko O. Problemy funktsionuvannia tsyvilnoi administratsii Raikhskomisariatu «Ukraina»: finansovo-pravovyi aspekt (1941–1944 rr.) / O. Honcharenko // Ukraina u Druhii svitovii viini: dzhherela ta interpretatsii (do 65-ricchia Velykoi Peremohy). Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii / Vidpovidalnyi redaktor: Lehasova L. V. – K., 2011. – 543 s.

5. Orlyk V., Marenets L. Do pytannia fiskalnoi polityky natsystiv v okupovanii Ukraini / V. Orlyk, L. Marenets // Arkhivy Ukrainy. – 2005. – №1–3. – 345 s.
6. Potylchak O. Ekonomichni kolaboratsionizm v Ukraini v roky natsystytskoi okupatsii (1941–1944): prychny i proiavy / O. Potylchak. – K.: UDPU im. M. P. Drahomanova, 1997. – 29 s.
7. Potylchak O. V. Novyi poriadok v okupovanii Ukraini (1941–1944) / O. Potylchak // Pamiat stolit. – 1999. – №1. – S.97–104.
8. Potylchak O. V. Eksploatatsiia trudovykh resursiv Ukrainy hitlerivskoiu Nimechchynoiu u roky okupatsii: Dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. – K., 1999. – 205 s.
9. Potylchak O. Do pytannia pro sotsialnu polityku fashystskoi Nimechchyny shchodo selianstva Ukrainy v roky okupatsii (1941–1944 rr.) / O. Potylchak // Ukrainyski selianyn. – 2001. – Vyp.2. – S.125–128.
10. Potylchak O. Trudova eksploatatsiia ukrainskoho selianstva u roky natsystytskoi okupatsii (1941–1944 rr.) / O. Potylchak // Ukrainyski selianyn. Zbirnyk naukovykh prats. – 2002. – Vyp.5. – S.141–143.
11. Vietrov I. H. Polityka fashystskoi Nimechchyny shchodo vykorystannia ekonomichnogo potentsialu Ukrainy dlia potreb armii (1941–1944 rr.) // Druha svitova viina i Ukraina. Materialy naukovoi konferentsii (27–28 kvitnia 1995 r.). NANU, Instytut istorii Ukrainy. – K., 1996. – S.112–117.
12. Slobodianiuk M. Seliany Ukrainy pid natsystytskym okupatsiynym rezhymom, 1941–1944 rr. (na materialakh pivdennykh oblastei) / M. Slobodianiuk // Kyivska starovyna. – 2000. – №2. – S.44–57.
13. Nikolaiets Yu. O. Zemelna reforma v Ukraini v umovakh okupatsiynoho rezhymu 1941–1944 / Yu. O. Nikolaiets // Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni M. Kotsiubynskoho. Seriya: Istorii. – Vinnytsia, 2002. – Vyp.4. – S.147–152.
14. Hlushenok N. Podatkova polityka nimetskoï vlady na okupovanii terytorii Pivdnia Ukrainy u 1941–1943 rr. / N. Hlushenok // Naukovi pratsi: Naukovo–metodychni zhurnal. Istorychni nauky. – Mykolaiv, 2004. – T.32. – Vyp.19. – S.53–57.
15. Klymenko T. Cherkashchyna za chasiv natsystytskoi okupatsii / T. Klymenko // Arkhivy Ukrainy. – 2005. – №1–3. – S.359–368.
16. Levchenko Yu. I. Osoblyvosti okupatsiynoi polityky shchodo silskoho hospodarstva v administratyvno–terytorialnykh odynitsiakh Ukrainy 1941–1944 rr. / Yu. I. Levchenko // Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya «Istoricheskie nauki». – 2013. – T.26 (65). – №1. – S.49–63.
17. Tonkonoh O. Podatkova polityka v roky nimetsko–fashystskoi okupatsii Ukrainy / O. Tonkonoh // Natsionalni rukhy oporu v Skhidnii i Tsentralnii Yevropi kintsia 1930–kh – seredyny 1950–kh rokov: Materialy Mizhnarodnoi naukovo–teoretychnoi konferentsii. – K.: KMPU imeni B. D. Hrinchenka, 2005. – S.29–34.
18. Kuniytskiy M. Ukrainse suspilstvo yak ob'ekt podatkovoi polityky okupatsiynoi administratsii Raikhskomissariatu «Ukraina» 1941–1944 rr.) / M. Kuniytskiy // Hileia: naukovyi visnyk. Zbirnyk naukovykh prats / Hol. red. V. M. Vashkevych. – K.: VIR UAN, 2013. – Vyp.76 (№9). – S.112–118.
19. Kuniytskiy M. P. Sotsialno–pravovyi status mistsevoho naselennia Raikhskomissariat «Ukraina» (1941–1944 rr.): monohrafiia. – K.: PP «NVTs «Profi», 2014. – 564 s.
20. Holos Poltavshchyny. – 11 sichnia. – 1942.
21. Holos Poltavshchyny. – 9 lystopada. – 1941.
22. Derzhavnyi arkhiv Poltavskoi oblasti (dali – DAPO). – F.R–2300. – Op.1. – Spr.17.
23. Derzhavnyi arkhiv Kyivskoi oblasti (dali – DAKO). – F.R–2412. – Op.2. – Spr.2.
24. Derzhavnyi arkhiv Zhytomyrskoi oblasti (dali – DAZhO). – F.R–1233. – Op.1. – Spr.5.
25. Derzhavnyi arkhiv Zaporizkoi oblasti (dali – DAZO). – F.R–1627. – Op.1. – Spr.1.
26. DAZO. – F.R–1433. – Op.3. – Spr.16.
27. Derzhavnyi arkhiv Khersonskoi oblasti (dali – DAKhO). – F.R–1520. – Op.1. – Spr.2.
28. DAZhO. – F.R–1188. – Op.1. – Spr.1.
29. Derzhavnyi arkhiv Volynskoi oblasti. – F.R–2. – Op.2. – Spr.1.
30. Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti (dali – DAVO). – F.R–1312. – Op.1. – Spr.1333.
31. DAKhO. – F.R–1520. – Op.1. – Spr.23.
32. DAKhO. – F.R–1520. – Op.1. – Spr.81.
33. DAZhO. – F.R–1187. – Op.1. – Spr.4.
34. DAZhO. – F.R–1187. – Op.1. – Spr.1.
35. DAPO. – F.R–2303. – Op.1. – Spr.1.
36. DAZhO. – F.R–1233. – Op.1. – Spr.151.
37. DAKO. – F.R–2362. – Op.1. – Spr.13.
38. DAPO. – F.R–2575. – Op.1. – Spr.23.
39. DAPO. – F.R–2575. – Op.1. – Spr.24.
40. DAKO. – F.R–4415. – Op.1. – Spr.1.
41. DAKO. – F.R–2539. – Op.1. – Spr.9.
42. DAVO. – F.R–1312. – Op.1. – Spr.1345.
43. DAKhO. – F.R–1520. – Op.1. – Spr.19.
44. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F.4620. – Op.5. – Spr.13.
45. DAKO. – F.R–2362. – Op.1. – Spr.12.
46. DAKO. – F.R–2539. – Op.1. – Spr.70.
47. DAVO. – F.R–1311. – Op.1. – Spr.288.
48. DAPO. – F.R–2499. – Op.1. – Spr.11.
49. Akunin A. S. Obshhij karakter poter' krest'janstva Juga Ukrainy v period apogeja «bol'shogo terrora» (1937–1938) i nemecko–okkupatsionnogo rezhima (1941–1944) / A. S. Akunin // Problemy istorii massovykh politicheskikh repressij v SSSR. K 70–letiju Vsesojuznoj perepisi naselenija 1939 goda: materialy VI Mezhdunarodnoj nauchnoj konferentsii. – Krasnodar: Jekoinvest, 2010. – S.45–53.
50. DAKO. – F.R–4415. – Op.1. – Spr.16.
51. Holos Poltavshchyny. – 1 sichnia. – 1942.
52. DAKO. – F.R–2362. – Op.1. – Spr.1.

Kuniytskiy M. P., Doctor of Historical Sciences, Docent, President of public organization «Information and communication management of intellectual property» (Ukraine, Kiev), 2757 Mk@gmail.com

Means and mechanisms to ensure the collection of payments of the Reichskommissariat «Ukraine» (1941–1944)

Using a wide range of archival documents and analyzing special historical literature, author of the publication defines regulatory framework on which tax policy implemented in Raichskommissariat «Ukraine» – the largest in size and population occupation administrative–territorial formation. Thus were being constructed organizational – legal aspects of the occupation administration of RКУ in the area of establishing a system of tax pressure to Ukrainian society.

Author of the publication establishing that occupation administration RКУ was developed a system of means and mechanisms for tax collection. It should ensure timely collection of tax payments. Tax notice and tax requirements were the main means of informing taxpayers and fees. In identifying violations of regulatory requirements of the occupation authorities, to perpetrators imposed penalties and enforcement procedures introduced tax debts. The subject punishment and officials of local government, which did not provide timely payment of public taxes and fees. In some cases, those convicted of violating the order of payment of taxes in cash and in kind of form could apply the death penalty.

Keywords: taxes, fees, regulations, occupation administration occupation policy, tax payments, financial departments, local authorities, councils, the local population, Raichskommissariat «Ukraine», hebitskomissariat.

Куницький М. П., доктор исторических наук, доцент, президент общественной организации «Информационно–коммуникационный менеджмент интеллектуальной собственности» (Украина, Киев), 2757 Mk@gmail.com

Средства и механизмы обеспечения налоговых платежей в Рейхскомисариате «Украина» (1941–1944 гг.)

Используя широкую группу архивных документов и проанализировав специальную историческую литературу, автор публикации устанавливает нормативно–правовую базу, на основе которой производилась налоговая политика в Рейхскомисариате «Украина» – наибольшему за размерами и количеством населения оккупационном административно–территориальным образованием. При этом реконструируются организационно–правовые аспекты функционирования оккупационной администрации РКУ в сфере создания налоговой системы, направленной на украинское общество.

Автор публикации устанавливает, что оккупационной администрацией РКУ было разработано систему средств и механизмов сбора налогов. Она должна была обеспечивать сбор налоговых платежей. Налоговые сообщения и налоговые требования стали основными средствами информирования налогоплательщиков. При выявлении фактов нарушений нормативных предписаний на нарушителей налагались штрафные санкции. Наказанию подлежали и работники органов местного управления, которые не обеспечивали сбор налоговых платежей. В отдельных случаях, к нарушителям могла применяться и смертная казнь.

Ключевые слова: налоги, сборы, нормативно–правовые акты, оккупационная администрация, оккупационная политика, налоговые платежи, финансовые отделы, местные органы власти, управы, местное население, Рейхскомисариат «Украина», гебитскомисариат.

* * *